

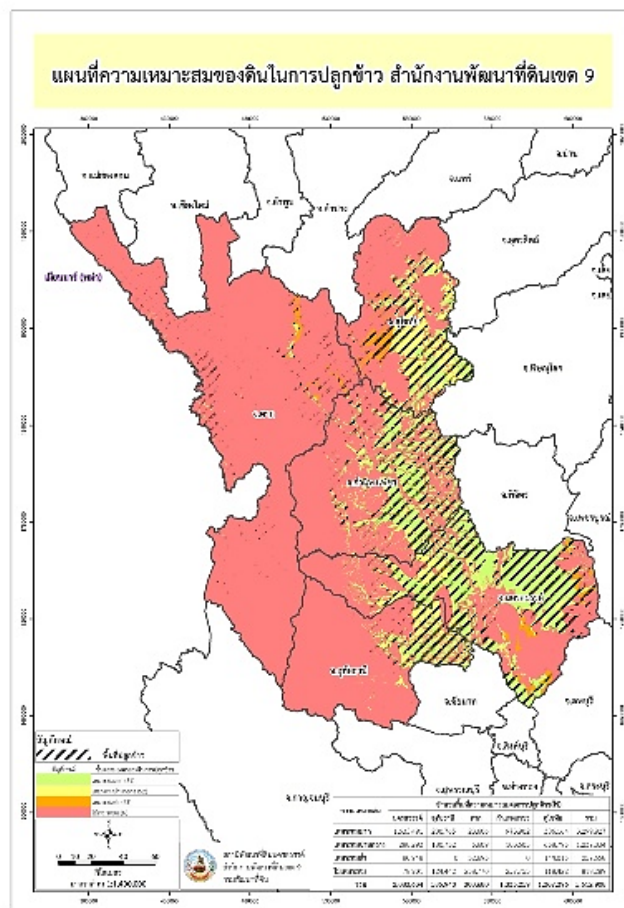
การพัฒนาบุคลากรในสังกัดด้วยวิธีการ Coaching
โดย ผชช./ ผอ.สพด./ ผอ.กลุ่ม/ หน.ฝ่าย สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 9
รอบการประเมินที่ 2 ปีงบประมาณ พ.ศ. 2568

1.หัวข้อ แนวคิดการวางระบบการใช้ประโยชน์ที่ดินด้านการเกษตร ภายใต้สภาพแวดล้อมที่แปรปรวน

2.สรุปผลการ Coaching

การพัฒนาการเกษตรในยุคโลกาวิวัฒน์

วิถีทางการดำรงชีพจากการปลูกพืชอย่างเดียวซึ่งสร้างปัญหาการเสี่ยงภัยของตลาด ขาดแรงงานกับว่างงานสลับกัน การทิ้งของเหลือและทรัพยากรไปเปล่าอย่างน่าเสียดาย สิ่งเหล่านี้สามารถช่วยลดปัญหาให้น้อยลงได้เป็นลำดับ เมื่อใช้งานเกษตรแบบไร่นาสวนผสม หรือเกษตรธรรมชาติ หรือเกษตรกรรมแบบยั่งยืน ตามแนวทางดังต่อไปนี้

1. การพิจารณาความถูกต้องเหมาะสมเชิงพื้นที่จากข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ที่เกี่ยวข้อง จะเป็น การนำฐานข้อมูลมาประกอบการตัดสินใจในการวางแผนการผลิตให้มีความเหมาะสม เช่น ข้อมูลเขตเกษตรกรรมของประเทศไทย ซึ่งจะเป็นเอกสารที่ให้ข้อมูลระดับขั้นของพื้นที่วงรอบว่าอยู่ระดับใด ฐานข้อมูลแผนที่ความเหมาะสมของที่ดินเพื่อการปลูกพืชเศรษฐกิจ (agri-map)

2. ตรวจสอบคุณสมบัติของดินจากฐานข้อมูลชุดดิน และการเก็บตัวอย่างดินจากแปลงที่ถูกต้อง ซึ่งจะทำให้ทราบถึงแนวทางการแก้ไขข้อจำกัดของดิน และแนวทางการปรับปรุงบำรุงดิน

3. ปรับปรุงดินด้วยการเสริมแทรกปุ๋ยอินทรีย์

เช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสด น้ำหมักชีวภาพ ร่วมกับปุ๋ยเคมี โดยค่อย ๆ เพิ่มสัดส่วนของปุ๋ย อินทรีย์ให้มากขึ้น ลดปริมาณปุ๋ยเคมีลง รวมทั้งใส่ให้ต่อเนื่อง และปรับวิธีการผลิตพืชโดยการปลูกแบบ เป็นระบบ เช่น ระบบการปลูกพืชหมุนเวียน การปลูกพืชแซม พืชสลับเป็นแถบ ฯลฯ

4. หลายพืชที่ให้ผลผลิตและรายได้ต่างฤดูกาล

ฟาร์มที่ครอบครัวไม่ติดอบายมุข มีความสุขกับการขยันทำมาหากินได้ตลอดปี อาจแบ่งพื้นที่ปลูกพืชหลายอย่าง ๆ ละไม่มากมายเกินไป สามารถใช้แรงงานในครอบครัวทำงานได้พอดีโดยไม่ต้องจ้าง เมื่อหมด งานหนึ่งก็มีอีกงานหนึ่งเข้ามาต่อเนื่องทำให้ไม่ต้องว่างงานเปล่ายาวนาน การเลือกพืชยืนต้นนั้นเป็นไปตาม ท้องถิ่นและการตลาดรองรับ อาจแยกออกตามฤดูกาลเป็นตัวอย่าง ดังนี้

ฤดูฝน มีผลผลิตเป็นล้นจี่ หน่อไม้ น้อยหน่า ลำไย ลำสาดหรือลองกอง มะไฟ รวงแซ ละไม เห็ดเสม็ด เห็ดยูกาสะตอ

ฤดูหนาว มะขามเปรี้ยวดิบ มะขามหวานพันธุ์เบา ยอดสะเดา ขนุน ชมพู่ ฯลฯ

ฤดูร้อน มะขามหวานพันธุ์หนัก ขนุน มะม่วง มะขามเทศ ชมพู่ ทุเรียน เงาะ ฯลฯ พืชให้ผลตลอดปี ฝรั่งกล้วยต่างๆ พืชผักสวนครัว ยอดหวาย มะพร้าวอ่อน

5. ใช้ของเหลือเปล่าในฟาร์มให้มีมูลค่าเพิ่ม

งานเกษตรกรรมมักใช้ประโยชน์จากการผลิตพืชเพียงบางส่วน เช่น ปลุกข้าวโพดฝักอ่อน หรือฝักสด เดิมใช้แต่ฝักข้าวโพดก็เลี้ยงโคหรือแพะเพื่อให้กินต้น เปลือกฝัก ฝักไหม ข้าวโพด ยังใช้ลดความสูงของระดับหญ้าในสวนไม้ยืนต้นอีกด้วย ตัวอย่างอื่น เช่น ใช้เพาะเห็ดฟาง ใช้ขี้หมูเลี้ยงปลาในบ่อ หรือใช้มูลสัตว์เพาะ หนอน ทำก๊าซชีวภาพ

6. แปรรูปสินค้าเพิ่มมูลค่าให้ราคาสูงขึ้น

งานที่อาจทำได้ง่าย ๆ เช่น ทำมะม่วงแก้วดิบ ๆ ในฤดูกาลที่ราคาต่ำเพราะเป็นของสดต้องรีบขายให้กลายเป็นมะม่วงดองราคาสูงขึ้นและรอการขายได้นาน มะขามเปรี้ยวที่หากปล่อยให้แก่แห้งกลายเป็นมะขาม ที่จะทำให้เป็นมะขามเปียกราคา กก.ละ 2-3 บาท แต่ทำเป็นมะขามแช่อิ่ม ฝักสดขายได้ กก.ละ 15-20 บาท ซึ่ง ทั้งแพงกว่าและน้ำหนักรมากกว่า มะขามหวานเมื่อแก่จัดและสุกแล้วเมื่อเก็บอย่างประณีตก็นำมาอบไอร้อน หรือไอน้ำ ฝัองให้ผิวแห้งก็เก็บรอขายในราคาแพงได้นานขึ้น การเพิ่มมูลค่าสินค้านี้อาจรวมไปถึงการทำงานศิลปะหัตถกรรมแทนการขายวัตถุดิบพื้นบ้าน เช่น ไหม ฝ้าย หวาย เป็นต้น

7. การใช้ทรัพยากรแสงแดดหรือพลังงานแสงอาทิตย์

แสงแดดเป็นของมีราคา เพราะเป็นปัจจัยก่อให้เกิดการผลิตพืช และอินทรีย์สารต่าง ๆ การจับพลังงานจากแสงแดด มาใช้อาจจะเป็นการใช้เซลล์แสงอาทิตย์เพื่อผลิตไฟฟ้าเก็บไว้ในแบตเตอรี่ หรือทำน้ำร้อน หรือทำตู้อบแห้งพลัง แสงแดด แต่สามารถแปรรูปพลังงานแสงแดดอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดก็คือใบพืช ซึ่งจะนำพลังงานที่ได้มา สร้างเป็นชีวมวล เช่น เนื้อไม้ ขบวนการผลิตเนื้อไม้ หรือมวลสารพืชนั้นเกิดขึ้นได้ตลอดวัน ไม่ว่ามีแดดจัดหรือสลับ ถ้าสว่างมากการผลิตก็เกิดขึ้นมาก กลสิกรจึงควรจัดสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมต่อการผลิตได้มาก เช่น ให้มีปุ๋ย ความชื้นในดิน และใบพืชที่รับแสงให้มากจนไม่มีแสงลดลงไปถึงดินได้ การใช้ประโยชน์จากชีวมวลอาจใช้ได้โดยตรง เช่นเนื้อไม้ซึ่งแพงขึ้นทุกวัน หรือที่พื้นล่าง เช่นหญ้าก็เปลี่ยนมาเป็นเนื้อ และผลิตภัณฑ์จากสัตว์กินหญ้า เช่น ห่าน กระต่าย แกะ โคกระบือ เป็นต้น

8. การใช้ทรัพยากรน้ำฝนด้วยการก่อสร้างแหล่งน้ำผิวดิน

แต่ละปีฝนตกในประเทศไทย รวมแล้วมีมากพอที่จะใช้ได้ตลอดปี เพียงแต่ฝนมิได้ลงกระจายสม่ำเสมอ ในเวลาที่เราต้องการเสมอไปบางครั้งก็น้อยจนเป็นผลเสียหายต่อพืชไร่ที่ดิน และบ่อยครั้งก็ตกมาก และได้ไหลผ่านไปตามผิวดินจนหมดอย่างน่าเสียดาย ซึ่งถ้าเก็บไว้ได้ก็จะพอใช้ได้ตลอดปี เกษตรกรควรหาที่ขุดบ่อเอง หรือจ้างขุดถ้ามีเงินพอ ขุดให้เป็นสระลึกลงในดินประมาณ 2-3 เมตร ควรให้มีพื้นที่ 2 งาน ต่อพื้นที่ปลูกพืช 5 ไร่ พื้นที่มากกว่านี้ก็ขุดบ่อเพิ่มมากขึ้นให้มีหลายบ่อ กระจายไปใน พื้นที่ เมื่อฝนตกก็ช่วยขุดดินเป็นร่องเพื่อให้หน้าดินไหลรวมกันลงมาในสระนี้ หากเป็นดินร่วนหรือดิน เนื้อหยาบที่น้ำซึมผ่านไปง่าย ก็ใช้วิธีทางจุลชีววิทยาช่วยให้มีเมือกอินทรีย์อุดรูรั่วแบบธรรมชาติได้เร็วโดยการ คอยเติมปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก หรือปุ๋ยยูเรีย 46-0-0 ลงในน้ำทันทีเมื่อฝนตก และมีน้ำมาขังในสระปุ๋ยจะทำให้เกิด น้ำเขียวอันเกิดจากสาหร่าย หรือน้ำบูดเน่าจากอินทรีย์วัตถุ มีแบคทีเรีย เชื้อรา โปรโตซัว เกิดขึ้น เมื่อน้ำซึมผ่านรูรั่วในดินก็เกิดเป็นเมือกอินทรีย์เกาะรอบรูรั่วของเนื้อดินหรือน้ำขุ่นก็เกาะติดเมือกทำให้รูรั่วนั้นสับเข้า ในไม่ช้าก็ตันและขังน้ำได้ สระน้ำในสวนใช้เป็นที่เลี้ยงปลาตะเพียน ไร้กินแมลงที่มามาเล่นไฟเหนือสระ เลี้ยง ปลานิล ปลาสลิด ไร้กินน้ำเขียว เลี้ยงชั่ง ปลาเล้ง ปลาเก๋า ปลาใน ไร้กินเมือกอินทรีย์ส่วนเกินที่กั้นสระ และเมื่อมีน้ำใช้ตลอดปีก็สะดวกที่จะปลูกผัก ไม้ผลต่าง ๆ โดยรอบสระนี้

9. การปลูกพืชต่างระดับหลายเรือนยอด

ได้ต้นไม้สูง ๆ ที่ปลูกให้ห่างกันหน่อยจะสามารถปลูกไม้พุ่ม และหญ้าหรือสมุนไพรอยู่ได้พุ่ม ต้นไม้ได้ ทำให้พื้นที่เดียวกันแต่ปลูกพืชได้มากชนิดและมากต้นขึ้น ในขณะเดียวกันพืชเหล่านี้มีรากต่าง ระดับก็จะดูดปุ๋ยจากชั้นต่าง ๆ ลึก ๆ มาปล่อยผ่านใบแก่ที่ร่วงหล่นลงผิวดินใหม่ ทำให้ดินคงความอุดม สมบูรณ์อยู่ได้นาน การหมุนเวียนเลี้ยงสัตว์กินหญ้าให้ถ่ายมูลกลับลงในพื้นที่ก็เกิดการรักษาความอุดม สมบูรณ์ของดินเช่นกัน

10. พืชเพาะเห็ดและป้องกันดินพัง

หากมีลักษณะของพื้นดินลาดเอียงจนเกิดการชะล้างดินมากเมื่อฝนตกหรือถ้าตกแรง ๆ อาจเกิดการพังทลายของดินขึ้นบนเวลาน้ำเซาะ พื้นที่นี้ควรตอกไม้เป็นหลักต้น ๆ หาท่อนไม้ตีขวางขนานตามแนวระดับกับพื้นดินนำไม้ไผ่ผ่าซีกตามยาวมาวางขัดสลับกับหลักที่ตอกหรือการจัดทำคันซากพืช (contour trashline) เป็นช่วงๆเพื่อป้องกันดินพัง ช่วยสะสมตะกอน แล้วปลูกไม้ที่เกิดเห็ดธรรมชาติได้ดี เช่น กระถินณรงค์ กระถินเทพา ยูคาลิปตัส ตะเคียน เต็ง รัง ยางนา เป็นต้น ไม้เหล่านี้อาจปล่อยให้สูงขึ้นหรือตัดในระดับที่ต้องการ วัตถุประสงค์คือใช้ป้องกันมิให้หน้าดินพังเพราะการถูกกัดเซาะ มีไม้ไว้ใช้สอย และเกิดดอกเห็ดธรรมชาติ ตามบริเวณรากไม้ตามบริเวณได้พุ่มอีกด้วย

11. พืชเพื่อการหัตถกรรมและศิลปาชีพ

เกษตรกรที่มีฝีมือทางช่างควรแบ่งพื้นที่บางส่วนปลูกไผ่ หวาย หรือหม่อน เพื่อที่จะได้มีวัตถุดิบไว้ทำงานฝีมือ เป็นงานในร่ม ทำในยามว่างและเกิดความเพลิดเพลิน รวมทั้งมีรายได้อีกด้วย ในกรณีหว่ายนั่น ควรปลูกใส่เชิงเล็ก แล้วนำมาปลูกโคนต้นไม้ยืนต้น ตั้งแต่ช่วงต้นฝนก็จะเจริญเติบโตได้เร็ว หรืออาจปลูก หวายเพื่อตัดยอดอ่อนไว้รับประทานก็ได้ ไม่เพียงงานเฟอร์นิเจอร์และงานจักสานควรเป็นไผ่ที่เหนียว ไยยาว เช่น ไผ่เหลียง ไผ่สีสุก และไม่สร้างไฟร เป็นต้น

12. วิทยาการเพื่อลดค่าใช้จ่ายในครอบครัว

มีงานที่ทำได้ง่าย ๆ ในการปราบแมลงหักเป็นค่าใช้จ่ายหลักอย่างหนึ่งในการผลิตพืช เราสามารถใช้วิธีล่อแมลงด้วยแสงไฟลงสระน้ำในเวลากลางคืน ปล่อยให้มันกึ่งก่า นกกินแมลง ตักแกอยู่ในสวน ตักแกจะปราบแมลงในเวลากลางคืน ส่วนกึ่งก่าจะทำงานกลางวัน หากระบอไม้ไผ่ยาว 3-4 ปล้อง มาทะลุปล้องในแล้วมัดแขวนไว้ตามคาบไม้ที่แดดไม่ร้อนจัด ในไม้ชำตักแกก็จะมาอยู่อาศัยมากขึ้น แมลงศัตรูพืชก็ลดลงสู่ สมดุลธรรมชาติ ปุ๋ยธรรมชาติส่วนหนึ่งจะได้มาจากใบไม้ เศษพืชที่ฝนและน้ำผิวดินพามาหากพื้นที่ใกล้เคียงมีสิ่งเหล่านี้มากหลังฝนตกก็อาจขนมาใส่เป็นปุ๋ยในพื้นที่ของเราได้

13. เรือนเพาะชำ

อาจตัดแปลงบริเวณที่มีไม้ยืนต้นใกล้กับแหล่งน้ำทำเป็นเรือนเพาะชำ เพื่อขยายพันธุ์พืชทั้งเพื่อใช้ปลูกเองในฟาร์ม หรือขายสู่ภายนอก การคัดเลือกพืชไม้พุ่ม ไม้สมุนไพร มาเพาะขยายพันธุ์ไว้มีโอกาสที่จะทำรายได้ดีพอสมควร เนื่องจากมีความต้องการสม่ำเสมอในอนาคต

สรุป

การวางแผนทางการใช้ประโยชน์ที่ดินด้านการเกษตร ซึ่งเป็นงานในลักษณะไร่นาสวนผสม หรือเกษตรผสมผสาน สามารถทำให้เกษตรกรรอดพ้นจากสภาพความแปรปรวนของสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสภาพความผันผวนทางเศรษฐกิจ ไม่เป็นทาสของอุปาทาน สามารถอาศัยความขยันของตนเองในการมีงานทำตลอดทั้งปี และเมื่อวางแผนการปลูกไม้ยืนต้นอย่างเหมาะสมใน ฟาร์ม ก็เป็นวิธีสร้างป่าให้แก่วิถีหนึ่ง และเป็นป่าที่จะอยู่ได้อย่างยั่งยืน โดยมีเกษตรกรคอยดูแลรักษาป่านี้อย่างมีความสุข

3.ประโยชน์ที่ได้รับ

- ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๙ มีข้อมูล ความรู้ด้านการวางระบบการใช้ประโยชน์ที่ดินภายใต้สภาพแวดล้อมที่แปรปรวน
- ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของสำนักงานพัฒนาที่ดินที่ ๙ สามารถนำความรู้ไปขยายผลสำเร็จเผยแพร่แก่เกษตรกร และผู้เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพ
- เป็นเอกสารเผยแพร่ข้อมูลด้านการวางแผนทางการใช้ประโยชน์ที่ดินด้านการเกษตร ภายใต้สภาพแวดล้อมที่แปรปรวน ของสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 9 ให้แก่ผู้เกี่ยวข้อง นิสิต นักศึกษา และผู้ที่สนใจทั่วไป